

Bolalarning aybi yo'q!

3-betda o'qing

Mansabdorlar ma'muriy javobgalikka tortildi

4-betda o'qing

INSON va qonun

2025-YIL
25-MART
SESHANBA

№ 12
(1476)

www.hudud24.uz

@huquqiyaxborot

Huquqiy axborot
telegram kanaliga
obuna bo'ling!

Huquqiy
axborot
telegram
kanalida
kuzating!

www.adolatmarkazi.uz

telegram.me/hudud24official/

facebook.com/hudud24official/

QADRIYAT

NAVRO'Z – YANGI HAYOTNING BOSHLANISHI

HAR yili 21-mart kuni millionlab odamlar tomonidan nishonlanadigan Navro'z bayrami qadimiy va fayzli an'analari bilan yanada go'zaldir. Navro'z yangi kun, yangi yilning boshlanishi, tabiatning uyg'onishi va yangi hayot boshlanishining ramzi hisoblanadi. Bu bayram asrlar davomida turli xalqlarning madaniyatida alohida o'rin tutib kelgan bo'lib, bugungi kunda ham katta ko'tarinkilik bilan nishonlanadi.

2009-yilda Navro'z bayrami YUNESKO tomonidan insoniyatning nomodiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritildi. 2010-yildan boshlab esa BMT Bosh Assambleyasi 21-martni Xalqaro Navro'z kuni deb e'lon qildi.

O'zbek xalqi uchun Navro'z – mehr-oqibat, ezgulik va hamjihatlik bayrami. Har yili bayram oldidan hovli va ko'chalar tozalanib, bayramga tayyorgarlik ko'riladi. Bayram bahona yaqinlar jam bo'lishadi, oila a'zolari bir joyga yig'ilib, bayram taomlari tayyorlashadi, o'zaro mehmondorchilik qilishadi. Shuncha yaxshiliklarning barchasiga go'zal va betakror Navro'zi olam sababchidir. Bayram kunlarida yoshi ulug' insonlar yo'qlanadi, ularning duosi olinadi. Navro'z asriy qadriyatlarimiz xabarchisi ekani, uzoq tariximizni yodga solishi bilan yanada qadrlidir. Navro'zning shohona taomi sumalakning tayyorlanishida ham o'ziga xoslik bor. Sumalak hayot va baraka ramzi sifatida Navro'z kechalarida tayyorlanadi. Keksalar tili bilan aytganda, sumalak, halim, ko'k somsa, bahoriy ko'katlardan tayyorlangan pishiriqlar va boshqa milliy taomlar tanga darmon bo'ladi. Keksalar, bemorlar, yordamga muhtojlarga yordam qo'li cho'ziladi, shu tariqa yuraklardagi mehr ham Navro'z bahona birlashadi.

2-betda

HUQUQIY XABARNOMA

✓ Davolash xarajatlari "Ayollar daftari" jamg'armasi hisobidan to'lanadi

"AYOLLAR daftari"ga kiritilgan xotin-qizlar yoki ularning voyaga yetmagan farzandlariga davolash, dori vositalarini olib berish yoki murakkab jarrohlik amaliyotlari uchun mablag' zarur bo'lgan holatlarda, tuman (shahar) tibbiyot birlashmasi va sektor rahbari xulosalari bilan tibbiy muolaja xarajatlari "Ayollar daftari" jamg'armasi, Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash davlat maqsadli jamg'armasi mablag'lari hisobidan to'lab beriladi.

Bunda quyidagi miqdordagi xarajatlar "Ayollar daftari" jamg'armasi hisobidan to'lab beriladi:

- ✓ dori-darmon olib berish uchun BHMning 20 baravarigacha (7 million 500 ming);
- ✓ murakkab jarrohlik amaliyotlari uchun BHMning 100 baravarigacha (37 million 500 ming).

✓ Ishga qabul qilishni rad etsa...

Qonunchilikka ko'ra, homiladorligi yoki farzandi borligi bilan bog'liq sabablarga ko'ra ishga qabul qilishni rad etish yoki mehnatga haq to'lash miqdorini kamaytirish taqiqlanadi.

Bunda, ayolni homiladorligi yoki shaxsni yosh bolani parvarish qilayotganligini bila turib, uni ishga olishdan g'ayriqonuniy ravishda bosh tortish yoki ishdan bo'shatish, quyidagi jazo choralaridan biri qo'llanilishiga sabab bo'ladi:

- ✓ BHMning 25 baravarigacha miqdorda (8 million 500 ming so'mgacha) jarima;
- ✓ 3 yilgacha muayyan huquqdan mahrum qilish;
- ✓ 3 yilgacha axloq tuzatish ishlari bilan jazolanadi.

✓ Hamkorlik yo'lga qo'yiladi

2025-yil 18-martda qabul qilingan "Xalqaro shartnomani tasdiqlash to'g'risida"gi Prezident qaroriga ko'ra, Turkiy davlatlar tashkilotiga a'zo davlatlar hukumatlari o'rtasida raqamli iqtisodiyot sohasida hamkorlik to'g'risidagi bitim tasdiqlandi.

Bitim 2024-yil 6-noyabr kuni Bishkek shahrida imzolangan.

Istiqbolli loyihalar milliy agentligi ushbu xalqaro shartnomani amalga oshirish uchun mas'ul bo'lgan vakolatli organ etib belgilandi.

Vazirlar Mahkamasi hamda tegishli vazirlik va idoralarning rahbarlari ushbu xalqaro shartnoma kuchga kirgandan so'ng belgilangan tartibda uning qoidalari bajarilishi ustidan nazoratni ta'minlaydi.

@huquqiyaxborot

6 TALQIN

Aynan o'sha paytda inson huquqlarini uning o'z tanasini tasarruf etish, o'zgartirish imkoniyatini beradigan va sof shaxsiy xususiyatga ega bo'lgan somatik (yunoncha soma – tana) huquqlari deb atash taklif qilingan. Masalan, huquqshunos olim V.I. Krussning fikricha, somatik huquqlar “insonning o'z tanasini mustaqil ravishda tasarruf etish, ya'ni uni “modernizatsiya”, “restavratsiya” va hatto “tubdan rekonstruksiya” qilish, organizmning funksional imkoniyatlarini o'zgartirish hamda texnika va agregatlar yoxud dori-darmonlar yordamida kengaytirishga “haqli” ekaniga dunyoqarash darajasida fundamental ishonchga asoslangan huquqlardir”. Somatik huquqlarning mohiyati jamiyat va davlat tomonidan tan olingan, odamning o'z tanasini tasarruf etish vakolatida ifodalangan muayyan xatti-harakatlarni bajarish imkoniyati sifatida ta'riflanadi.

Somatik huquqlar muammosi nafaqat chet ellik, balki mahalliy olimlarning ham e'tiborini tortgan bo'lsa-da, mamlakatimizda bu huquqlar hali rasman tan olinmagan. Qonunchilik va sud amaliyoti hozircha ularni chetlab o'tmoqda. Somatik huquqlarning yangiligi va o'ziga xosligi sud amaliyotida ularni himoya qilish va amalga oshirishda qiyinchiliklar tug'dirmoqda.

Hozirgi kunda aksariyat davlatlarda shaxsiyat bilan bog'liq inson (somatik) huquqlari aniq va mukammal tartibga solinmagan. Ammo Yevropa sudlariga kelib tushgan murojaatlarning salmog'i ushbu munosabatlarning tartibga solish zarurati mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, olimlar, din peshvolari va jamiyatning boshqa a'zolari ushbu munosabatning huquqiy jihatdan tartibga solinishiga, umuman, huquq sifatida tan olinishiga qarshi munosabatda.

Bu borada ayrim davlatlarda alohida qonunlar qabul qilingan. Xususan, Shvetsiya qonunchiligida 1972-yil 21-aprelda qabul qilingan “Ayrim holda jinsni aniqlashtirish” to'g'risidagi qonun, Yaponiyada 2000-yil 30-noyabrda qabul qilingan “Insonni klonlashtirish usullari va shu kabi texnologiyalarni qo'llashni tartibga solish to'g'risida”gi qonun, Niderlandiyada esa, “Inson o'z joniga qasd qilishida yordam ko'rsatish to'g'risida”gi qonun mavjud.

Inson shaxsiyati bilan bog'liq somatik huquqlar sirasiga kiruvchi sun'iy urug'lantirish, surrogat ona, tana a'zolarining transplantatsiyasi, plastik

SOMATIK HUQUQ

MUTAXASSISLARNING ta'kidlashicha, taxminan 30-40 yil avval inson huquqlarining yangi avlodini shakllantirish jarayoni boshlangan. U gen muhandisligi, tibbiyot, biomeditsina va boshqa sohalarida zamonaviy texnologiyalarning paydo bo'lishi bilan tavsiflanadigan yangi sharoitda inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilishni kuchaytirish zarurati bilan bog'liq edi.

jarrohlik yo'li bilan tashqi qiyofani o'zgartirish kabi tushunchalar bugun mamlakatimiz fuqarolari uchun yangilik emas. Ammo qonunchiligimizda inson shaxsiyati bilan bog'liq somatik huquqlardan foydalanish jarayonida vujudga keladigan huquqiy munosabatlarni bevosita tartibga soladigan huquqiy normalar mavjud emas.

O'zbekiston sharoitida somatik huquqlarning ayrim turlari, ya'ni o'z sog'lig'iga zarar yetkazadigan tarzda tanaga munosabatda bo'lish, shu jumladan, o'z joniga qasd qilish huquqi, passiv evtanaziya, narkotik va nikotin iste'mol qilish qonun bilan taqiqlanadi. Ushbu huquqlar qatoriga kiruvchi ayrim munosabatlar, ya'ni fohishabozlik, besoqolbozlik esa jinoiy javobgarlikni keltirib chiqaradi. Ushbu munosabatlarning huquqiy asosini shakllantirishda bizning milliy mentalitetimiz va urf-odatlarimiz hamda diniy qarashlarimizni ham inobatga olish lozim. Shunda kelajakda vujudga kelishi mumkin bo'lgan to'siq va e'tirozlarning oldi olingan bo'ladi.

Somatik huquqlarga kiruvchi sun'iy urug'lantirish, surrogat ona kabi institutlar ko'plab farzandsiz oilalarning muammolariga yechim

bo'lmoqda va jamiyatga ma'lum darajada foyda keltirmoqda. Ammo hozirgi kunda rivojlangan davlatlar qatoriga kiruvchi AQSH, Germaniya kabi mamlakatlarning qonunchiligida ruxsat etilgan bir jinsli juftliklar nikohi kabi somatik huquqlarni inson huquqlari sirasiga kiritish bu nafaqat axloqsizlik, balki inson genofondining halokati sari hukmi hamdir. Bu narsa barcha dinlarda mavjud bo'lgan va insonlar ongida qadriyat sifatida shakllangan ota-ona, oila kabi o'zgarmas tushunchalarga putur yetkazadi. Jamiyatimizda ushbu qo'shtirnoq ichidagi ommaviy madaniyatning ildiz otmasligi uchun qonunchiligimizga ushbu munosabatlarni tartibga soluvchi normalarni kiritish maqsadga muvofiq.

Biotibbiy texnologiyalardan foydalanish sohasi ko'p hollarda huquqiy jihatdan yetarli yoki umuman tartibga solinmaganini ko'ramiz. Lekin oxirgi yillarda bu borada bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Xususan, 2017-yil 23-oktabrda Vazirlar Mahkamasining “Buyrak va jigar bo'lagi hamda gematopoetik suyak ko'migi o'zak hujayralarini transplantatsiya qilish tartibi to'g'risidagi vaqtinchalik nizomni tasdiqlash haqida”gi 859-sonli qarori qabul qilindi.

Fikrimizcha, endilikda “Bemorlarning huquqlari to'g'risida” qonun ishlab chiqish va qabul qilish zarurati tug'ilmoqda. Biroq, bu ham yetarli emas. Ushbu muammoni har tomonlama o'rganib, tibbiyot sohasida biomedikal texnologiyalarni qo'llash tartibi to'g'risida alohida qonun ishlab chiqish zarur.

Har qanday holatda ham, mazkur muammolarni qonuniy hal qilish uchun asos – xalqaro hujjatlar (shu jumladan, Biologiya va tibbiyot yutuqlarining qo'llanishi munosabati bilan inson huquqlari va qadr-qimmatini himoya qilish to'g'risidagi konvensiya), (Inson huquqlari va biomeditsina to'g'risidagi konvensiya)) hamda O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, asosiy prinsip esa inson huquqlarining ustuvorligi bo'lishi kerak.

Nodiraxon PO'LATOVA,
Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti,
yuridik fanlar doktori

KORRUPSIYA dunyo miqyosida hal etilishi lozim bo'lgan global muammolardan biri ekani barchamizga yaxshi ma'lum. Bu illat har qanday davlat va jamiyatning siyosiy-iqtisodiy rivojlanishiga jiddiy putur yetkazadi, inson huquq va erkinliklarining poymol bo'lishiga olib keladi. Korruptsiya jamiyatning ma'naviy ustunlari hamda demokratiyani yemirib, mamlakatning iqtisodiy-ijtimoiy va siyosiy taraqqiyoti uchun katta xavf tug'diradi.

Mamlakatimizda ham siyosiy, ham iqtisodiy islohotlarni hayotga tatbiq etish paytida korruptsiya jiddiy to'siq bo'lmoqda. Bu esa jamoatchilikni tashvishga soladi, albatta. Milliy taraqqiyot masalasi – yurt taqdiri, mamlakat kelajagi uchun har qachongidan muhim va dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur illatga qarshi muvaffaqiyatli kurashish tizimini barpo etishda keng ko'lamli xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish va xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribasini o'rganish, unga tanqidiy yondashgan holda milliy qonunchilik va amaliyotga tatbiq etish lozim.

KORRUPSIYA – IQTISODIY TARAQQIYOT UCHUN KATTA XAVF

Korruptsiyaga qarshi kurashish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari korruptsiyaga oid huquqbuzarliklarni o'z vaqtida aniqlash, ularga chek qo'yish, unga imkon beruvchi sabab va oqibatlarni, shart-sharoitlarni bartaraf etishdan iboratdir.

Shuningdek, mazkur yo'nalishda korruptsiyaga oid huquqbuzarliklarni sodir etganlik uchun javobgarlikning muqarrarliligi prinsipini ta'minlash, davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarida korruptsiyaning oldini olishga doir chora-tadbirlarni amalga oshirish, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda korruptsiyaga nisbatan munosabatni shakllantirish muhim o'rin tutadi.

Ta'kidlash joizki, mamlakatimizda korruptsiyaga qarshi kurashish hamda ushbu turdagi jinoyatlar sodir etilishining oldini olishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar tizimli ravishda amalga oshirilmoqda. Davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarida olib borilayotgan islohotlar korruptsiya omillarini keltirib chiqarayotgan muammolarni bartaraf etishga qaratilgan.

Jumladan, 2022-yilda “Korruptsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Prezident qarori bilan davlat organlari va tashkilotlari, shu jumladan, mahalliy davlat hokimiyati organlarida korruptsiyaga qarshi kurashish bo'yicha chora-tadbirlarning samaradorligini tahlil qilish,

baholash va kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan Korruptsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholash tizimi joriy etildi.

Taraqqiyot kushandasi bo'lgan bu illatni bartaraf etish maqsadida qabul qilinayotgan korruptsiyaga qarshi kurashish borasidagi hujjatlarda ham aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda korruptsiyaga nisbatan munosabatni shakllantirish, davlat organlari va boshqa tashkilotlar xodimlarining huquqiy savodxonligini oshirish, ta'lim muassasalarida korruptsiyaga qarshi kurashish sohasidagi huquqiy ta'lim va tarbiya masalalari o'z ifodasini topgan.

Yuqoridagilarni inobatga olib, korruptsiyaga qarshi kurashish faqatgina davlatning yoki muayyan bir tashkilotning vazifasi emas, balki jamoatchilikdan va har bir shaxsdan yuksak mas'uliyat, Vatanga muhabbat hamda safarbarlikni talab etishini, burchimiz ekanini unutmasligimiz kerak!

To'lg'in TO'XTASINOV,
huquqshunos